

6. Crime without punishment: Group-IB issues a new report on JS-sniffers that infected 2 440 websites around the world. Group-IB. 2019. URL: <https://www.group-ib.com/media/js-sniffers-report>.

7. Методичні рекомендації щодо управління операційним ризиком (у тому числі кіберризиком та безперервністю діяльності) та забезпечення зберігання інформації про клієнтів об'єктами платіжної інфраструктури. URL <https://bank.gov.ua/ua/news/all/metodichni-rekomendatsiyi-schodo-upravlinnya-operatsiyim-rizikom-u-tomu-chisli-kiberrizikom-ta-bezperernivnystyu-diyalnosti-ta-zabezpechennya-zberigannya-informatsiyi-pro-kliyentiv-obyektami-platijnoyi-infrastrukturi>.

8. НКЦК: у 2021 році в Україні зафіксовано вже майже 14 мільйонів інцидентів у сфері кібербезпеки / Рада національної безпеки і оборони України. 2021. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/4797.html>.

9. Табак И.С. Мошенничество с банковскими картами. *Современные инновации*. 2018. № 4 (26). № 1 (19). С. 37–40.

10. Октябрева М.С. Кардинг в российской практике. *Экономика и управление: анализ тенденций и перспектив развития*. 2014. № 15. С. 99–103.

11. Reznik O., Fomenko A., Melnychenko A., Pavlova N., Prozorov A. Features of the initial stage of investigating fraud with financial resources in cyberspace. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10 (Issue 41). May. P. 141–150.

УДК 343.102

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.1.22>

ЛОЗОВА О.С.

ЩОДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ СЛІДЧИХ ГРУП У РАМКАХ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

ON THE ESTABLISHMENT OF JOINT INVESTIGATION TEAMS WITHIN THE INTERNATIONAL COOPERATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

У статті детально досліджено питання, пов'язані з визначенням сутності однієї з форм проведення спільних розслідувань, а саме такої, як спільні слідчі групи, що використовується державами задля забезпечення ефективного здійснення досудового розслідування та судового розгляду для притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності у зв'язку з вчиненням кримінальних правопорушень, які мають транснаціональний характер, що свідчить про актуальність дослідження.

На підставі вивчення міжнародно-правових договорів, національного законодавства і довідкової літератури, прийнятої міжнародними та міжурядовими організаціями ЄС, визначено загальні форми проведення спільних розслідувань; з'ясовано їх правову природу та механізм застосування в порядку здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження; окреслено правові основи проведення спільних розслідувань та створення спільних слідчих груп у рамках міжнародного співтовариства; розглянуто моделі спільних слідчих груп, які використовує міжнародна спільнота для боротьби з транснаціональною злочинністю, а також переваги використання такого інструменту, як спільна слідча група, порівняно з традиційною формою міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, такою як міжнародна правова допомога під час проведення процесуальних дій.

У науковій роботі сформульовано поняття та ознаки спільних слідчих груп, а також запропоновано положення щодо внесення змін до чинного Кримінального

процесуального кодексу України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження задля упорядкування національного законодавства відповідно до вимог сьогодення.

Висловлені у статті пропозиції спрямовані на вдосконалення окреслених положень чинного кримінального процесуального законодавства України стосовно правового регулювання процедури надання/отримання міжнародної правової допомоги під час використання такого інструменту, як спільні слідчі групи. Надано обґрунтовані рекомендації щодо оптимальної реалізації окремих норм вітчизняного законодавства, які свідчать про практичне значення результатів проведеного дослідження.

Ключові слова: *спільні слідчі групи, спільні розслідування, міжнародна правова допомога, міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні, транснаціональна злочинність.*

The article examines in detail the issues related to the definition of the essence of one of the forms of conducting joint investigations, namely, such as joint investigation teams, which are used by the authorities to ensure the effective implementation of judicial investigations and court proceedings. In order to bring the guilty persons to criminal liability in connection with the committing of criminal offences, which have a transnational character, which, in turn, indicates the relevance of this study.

On the basis of the study of international agreements, national legislation and the reference materials adopted by international and intergovernmental organizations of the EU, the general conduct of joint investigations was determined; their legal nature and mechanism of application in the execution of international cooperation during criminal proceedings was defined; the legal basis for conducting joint investigations and establishing joint investigation teams within the international cooperation; the models of joint investigation teams used by international cooperation to combat transnational criminality, the advantages of using such instrument as a joint investigation team in comparison with the traditional form of international cooperation during criminal proceedings – international legal assistance in the conducting of proceedings – are examined.

The scientific work formulated concepts and characteristics of joint investigation teams, as well as the proposed provisions for amendments to the current Criminal Procedure Code of Ukraine in part of the international development. The article provides for cooperation during criminal proceedings in order to regulate the national legislation in accordance with the requirements of the current situation.

Propositions stated in this article are aimed at improving the specified provisions of the current legislation on criminal procedure of Ukraine in part of the legal regulation of the procedure of granting/receiving international legal assistance through the use of such instrument as joint investigation teams. The recommendations were provided for optimal implementation of certain provisions of domestic legislation, which testify to the practical value of the results of the conducted research.

Key words: *joint investigation teams, joint investigations, international legal assistance, international cooperation in criminal proceedings, transnational crime.*

Вступ. Забезпечення результативного здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження є одним із визначальних факторів притягнення винних осіб до відповідальності за кримінальні правопорушення транснаціонального характеру. Однак з огляду на сучасні тенденції розвитку транснаціональної злочинності, методів і способів вчинення такої категорії кримінальних правопорушень у держав виникає необхідність застосування різних інструментів для проведення ефективного досудового розслідування задля захисту особи, суспільства та держави.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження природи, сутності та з'ясування особливостей використання однієї з форм спільних розслідувань, а саме спільних слідчих груп, у боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Результати дослідження. Питання організації та ефективного проведення спільних розслідувань є дуже актуальним, оскільки простежується зростання рівня транснаціональної орга-

нізованої злочинності та відбувається постійна модернізація способів вчинення кримінальних правопорушень. Як зазначає офіцер кримінальної поліції у складі Управління боротьби з організованою злочинністю румунської поліції Р. Буланче, згідно зі звітом Служби досліджень Конгресу США про тероризм і транснаціональну злочинність за 2013 р., «зростання розмірів, масштабів діяльності і амбіцій злочинних синдикатів», «потенціал для злиття злочинних і терористичних виконавців, навичок, ресурсів і тактики насильницьких дій» турбують не тільки США, але й служби безпеки багатьох країн. Згідно зі звітом Європолу за 2013 р. щодо «оцінювання загроз із боку небезпечної організованої злочинності», транснаціональна організована злочинність із кожним роком стає все більш серйозною проблемою, оскільки розвиваються зв'язки між різними угрупованнями, вони стають все більш різномірними і більше не характеризуються формуванням за національною або етнічною ознакою [1, с. 18].

Проблема зростання транснаціональної злочинності не обійшла Україну. Однією з таких подій є збиття літака рейсу МН17 Малайзійських авіаліній 17 липня 2014 р. у Донецькій області, внаслідок якого трагічно загинули 298 осіб, включаючи 80 дітей, у зв'язку з чим наша країна бере участь у відповідно створеній спільній слідчій групі. У меморандумі про взаєморозуміння між Урядом Австралії, Урядом Королівства Бельгія, Урядом Малайзії, Урядом Королівства Нідерландів та Урядом України щодо політичної підтримки кримінального переслідування винних у збитті літака рейсу МН17 17 липня 2014 р. зазначено, що збиття літака рейсу МН17 становить загрозу безпеці міжнародної цивільної авіації, а встановлення фактів та забезпечення правосуддя у зв'язку з цим є справою всього міжнародного співтовариства. Компетентні органи Австралії, Королівства Бельгія, Малайзії, Королівства Нідерландів та України створили Спільну Слідчу Групу (ССГ) для координації кримінального розслідування задля притягнення винних до відповідальності [2].

З огляду на наведене вважаємо за необхідне розглянути загальні форми проведення спільних розслідувань під час здійснення кримінального провадження. Так, відповідно до пунктів 6, 7, 9 Довідкового документа робочої групи з міжнародного співробітництва конференції учасників Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 12 травня 2020 р., накопичений досі світовий досвід показує, що спільну роботу, яка проводиться в рамках розслідувань, що називаються «спільними розслідуваннями», фактично можна віднести до однієї з двох категорій, таких як паралельні спільні розслідування та діяльність спільних слідчих груп (далі – ССГ). Під паралельними спільними розслідуваннями, як правило, розуміються два окремі розслідування, що проводяться у двох різних державах і об'єднані спільною метою. Взаємодія при цьому здійснюється через співробітників зі зв'язку або через особисті контакти. Отже, посадові особи, які беруть участь у таких розслідуваннях, перебувають у різних місцях і залежно від характеру та особливостей відповідної правової системи або правових систем можуть працювати спільно на основі сформованої практики взаємодії та/або наявного законодавства про взаємну правову допомогу. Обмін доказами, зібраними в ході обох розслідувань, проводиться згідно з офіційним порядком надання взаємної правової допомоги.

Водночас у Конвенції проти організованої злочинності (стаття 19) і Конвенції проти корупції (стаття 49) вводиться третя конструкція – спільні слідчі органи (далі – ССО). На відміну від ССГ і паралельних спільних розслідувань, ССО замислювалися як структура, що має більш постійний характер і формується на основі двосторонньої угоди. Тоді як ССГ найчастіше створюються для проведення розслідувань у конкретних кримінальних справах протягом обмеженого (з можливістю продовження) періоду часу (як правило, на термін від півроку до півтора років), ССО більше підходять для проведення розслідувань не стільки окремих справ, скільки злочинів певного виду (наприклад, торгівля людьми), а також формуються на більш тривалій період часу (наприклад, на п'ять років і більше) [3, с. 2–3].

Проте сьогодні питання створення та діяльності спільних слідчих груп є найбільш актуальним. Для підтвердження цього аргументу варто звернути увагу на третій звіт Євроюсту про оцінювання ССГ (2020 р.), у якому зазначається, що фахівці-практики з держав-членів ЄС усе частіше розглядають ССГ як цінний інструмент судової співпраці з третіми державами. Дійсно, станом на кінець 2019 р. 20 держав-членів ЄС уже мали досвід проведення ССГ за участю третіх держав. З матеріалів Євроюсту випливає, що досі було створено загалом 74 ССГ за участю однієї або декількох третіх держав. Пік прийшовся на 2018 р., коли було створено вражаючу кількість, а саме 21 ССГ за участю третіх держав як сторін ССГ (з 91 ССГ, створеної за 2018 р.). Високий рівень участі продовжився у 2019 р., коли було створено 20 ССГ за участю третіх держав (зі 105 ССГ, створених у 2019 р.). Зокрема, Норвегія і Швейцарія є третіми державами, що найчастіше беруть участь у ССГ. Молдова, Україна, Сербія й Албанія також неодноразово брали участь у роботі

ССГ. У 2013 р. Україна мала 1 створену спільну слідчу групу з країнами ЄС, а станом на 2019 р. було створено 4 спільні слідчі групи [4, с. 19–20].

З огляду на сказане вважаю за необхідне перейти до дослідження поняття та природи ССГ. На початку з'ясування цього питання варто усвідомити, що ССГ є ефективним інструментом правового співробітництва у кримінальних справах з транскордонним аспектом, коли державі під час розслідування кримінальних правопорушень, особливо щодо найбільш серйозних форм злочинності, може знадобитися участь компетентних органів інших держав, які стосуються розслідуваних злочинів, або коли координація є корисною з інших причин. Створення ССГ може принести неабияку користь практиці розслідування певної категорії кримінальних правопорушень, допомогти розвитку міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях загалом, сприяти обміну кращими практиками і досвідом роботи. Це дасть змогу судовим і поліцейським органам узагальнити передовий досвід і поліпшити співпрацю в складних розслідуваннях. Будучи гнучким інструментом, ССГ заснована на ідеї, що група слідчих і судових органів з двох або більше держав, які працюють разом із чіткими юридичними повноваженнями й визначеністю щодо прав та обов'язків її учасників, покращить боротьбу з організованою злочинністю.

Так, у додатку 4 до типової форми запиту про взаємну правову допомогу у кримінальних справах, прийнятому Комітетом експертів щодо дії європейських конвенцій про співробітництво в кримінальних справах від 3 листопада 2015 р., зазначається, що ССГ – це міжнародна група, сформована за взаємною згодою компетентними органами двох або більше Сторін для проведення кримінального розслідування в одній або декількох державах, створена з певною метою і має обмежену тривалість у часі [5, с. 14]. У практичному посібнику зі спільних слідчих груп, прийнятому мережею ССГ від 8 лютого 2017 р. № 6128/1/17, ССГ розглядається як інструмент міжнародного співробітництва, заснований на угоді між компетентними органами, як судовими (судді, прокурори, слідчі судді тощо), так і правоохоронними, а саме двох або більше держав, створений на обмежений термін і з конкретною метою, для проведення розслідувань кримінальних справ в одній або декількох залучених державах [6, с. 4].

Р. Буланче зазначає, що європейські спільні слідчі групи – це офіційний інструмент міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю, який дає змогу вивести співробітництво в рамках ЄС за межі традиційної юридичної взаємодопомоги. Попередником правової системи для сучасних ССГ була UNTOC. Однак тоді як положення конвенції сприймаються як недостатньо зрозуміло виражені, спільні слідчі групи ЄС отримали більш чітке визначення. Це міжнародна група суддів, прокурорів чи представників правоохоронних органів, заснована на певний період часу з конкретною метою шляхом підписання угоди між країнами-учасницями для проведення слідчих дій в одній або декількох з цих країн [1, с. 20].

Отже, проаналізувавши загальні форми проведення спільних розслідувань, поняття та сутність ССГ, переходячи до правових основ проведення спільних розслідувань та створення ССГ.

Розглядаючи це питання, маємо враховувати, що правова основа для проведення спільних розслідувань залежить від внутрішніх особливостей кожної держави і, зокрема, характеру правової системи. Отже, основою може бути законодавство про взаємну правову допомогу, законодавство про міжнародне співробітництво, включаючи транскордонне використання спеціальних методів розслідування (спостереження і роботу під прикриттям), кримінально-процесуальний кодекс, спеціальне законодавство про спільні розслідування (тільки в ЄС), адміністративне керівництво, стандартні операційні процедури та усталена практика співпраці [7, с. 8].

Якщо говорити про можливість проведення спільних розслідувань та створення спільних слідчих груп у рамках міжнародного співтовариства, то означене питання регулюється значною кількістю міжнародних договорів, а саме Конвенцією ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. (стаття 9) [8], Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. (стаття 19) [9], Конвенцією ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (стаття 49) [10], Другим додатковим протоколом від 2001 р. до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. (стаття 20) [11], Конвенцією про правову допомогу та правові відносини з цивільних, сімейних та кримінальних справ від 7 жовтня 2002 р. (стаття 63) [12], Конвенцією про поліцейське співробітництво в Південно-Східній Європі (стаття 27) [13], Рамковою угодою про співробітництво між державами-учасниками МЕРКОСУР і асоційованими державами в справі щодо створення спільних слідчих груп від 2 серпня 2010 р. [14] та іншими тематичними документами.

Проаналізувавши положення міжнародних договорів та рекомендації ООН та ЄС, варто відзначити, що питання створення та діяльності спільних слідчих груп у рамках Європейського

Союзу розкрито найбільш детально та зрозуміло з передбаченням багатьох обставин та складнощів, які можуть виникнути під час проведення досудового розслідування.

Підкреслимо, що порядок створення та діяльність спільних слідчих груп у ЄС можуть передбачатися як представленими міжнародними договорами, так і Конвенцією ЄС про взаємну правову допомогу 2000 р. (стаття 13) [15], Рамковим рішенням Ради ЄС від 13 червня 2002 р. про спільні слідчі групи [16] (сьогодні всі держави-члени ЄС імплементували одну чи обидві правові основи), Угодою про взаємну правову допомогу між США та ЄС (стаття 5) [17], Угодою між Європейським Союзом і Республікою Ісландія та Королівством Норвегія про застосування деяких положень Конвенції від 29 травня 2000 р. про взаємну правову допомогу у кримінальних справах між державами-членами Європейського Союзу і Протоколу 2001 р. до неї від 19 грудня 2003 р. [18], Рішенням Ради ЄС від 28 лютого 2002 р. про створення Євроюсту [19]. Крім того, під час вирішення цих питань враховуються положення Документа Ради ЄС від 8 липня 2005 р. про пропозицію щодо призначення національних експертів до спільних слідчих груп [20], Рекомендації Ради ЄС від 8 травня 2003 р. про типову угоду про створення спільної слідчої групи [21], двосторонніх угод між зацікавленими державами. Втім, не всі з перерахованих документів можуть бути застосовані між одними і тими самими державами, тому посилання на декілька з цих правових основ в угоді про ССГ може бути необхідним під час створення ССГ за участю тих держав, які не входять у ЄС. Положення, що безпосередньо стосуються ССГ і різняться в різних актах, можуть бути включені в саму угоду про ССГ як спеціальні домовленості, які доповнюють застосовуваний (застосовувані) акт (акти) [6, с. 6].

Таким чином, аналіз наведених документів дає можливість дійти висновку про наявність значної кількості правових підстав для створення ССГ. Проте варто звернути увагу на ч. 1 ст. 20 Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах (Страсбург, 8 листопада 2001 р.), який, на нашу думку, є одним із найважливіших документів у процедурі створення ССГ, де зазначається, що за взаємною згодою компетентні органи двох чи більше Сторін можуть створити спільну слідчу групу з конкретною метою і на обмежений період, який може бути продовжений за взаємною згодою для проведення кримінальних розслідувань на території однієї чи більше Сторін, що створили таку групу. При цьому склад групи визначається в угоді. З проханням про створення спільної слідчої групи може звернутися будь-яка зацікавлена Сторона [11].

У контексті позначеної тематики робоча група з питань міжнародного співробітництва особливо наголошує на такому: хоча досвід показує, що досі спільні розслідування, як правило, проводилися лише щодо серйозних форм злочинності, їх застосування може бути доцільним під час здійснення менш серйозних злочинів. Це пов'язано з тим, що робота ССГ здатна не тільки налагодити співпрацю з конкретної справи, але й закласти основу для створення майбутніх ССГ за рахунок зміцнення взаємної довіри та перейняття досвіду транскордонного співробітництва [3, с. 12].

На національному рівні питання створення та діяльності спільних слідчих груп регулюється як міжнародними дво- та/або багатосторонніми договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, так і вітчизняними нормативно-правовими актами. Зокрема, стаття 571 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) зазначає, що для проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на території декількох держав, або в разі порушення інтересів цих держав можуть створюватися спільні слідчі групи. Офіс Генерального прокурора розглядає і вирішує питання про створення спільних слідчих груп за запитом слідчого органу досудового розслідування України, прокурора України та компетентних органів іноземних держав. Члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення ССГ або один із її членів. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії виконуються членами спільної слідчої групи тієї держави, на території якої вони проводяться [22].

Згідно з пунктом 8 частини 1 та частиною 3 статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р., Національному бюро та його працівникам для виконання покладених на них обов'язків надається право за письмовим рішенням Директора Національного бюро або його заступника, погодженим із прокурором, створювати спільні слідчі групи, що включають оперативних та слідчих працівників. Національне бюро може створювати міжнародні слідчі групи та брати участь у їх діяльності відповідно до цього закону та інших законодавчих актів та міжнародних договорів України, залучати до роботи іноземних експертів у боротьбі з корупцією, мати інші повноваження, пов'язані з виконанням своїх обов'язків [23].

За змістом підпункту 5.6 пункту 5 Наказу Генеральної прокуратури України «Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва», на Департамент міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України покладається організаційне забезпечення службових відряджень працівників органів прокуратури за кордон на підставі наказів Генеральної прокуратури України та відповідно до правил, установлених Інструкцією про організаційно-протокольне забезпечення заходів міжнародного співробітництва в органах прокуратури України [24].

Отже, коротко висвітливши форми проведення спільних розслідувань, відзначимо, що під час здійснення досудового розслідування вкрай важливо вибрати правильний варіант взаємодії, за яким країни будуть співпрацювати одна з одною в рамках інтегрованої моделі спільних розслідувань, тому вважаємо за необхідне більш детально зупинитися на цьому аспекті.

Як уже було зазначено, спільні розслідування можуть проводитися у двох формах, таких як спільні паралельні розслідування та інтегрована модель, яку можна охарактеризувати як пасивну або активну залежно від обсягу правоохоронних повноважень, що доступні співробітникам, які беруть у ній участь [7, с. 5]. Прикладом інтегрованої пасивної групи може бути ситуація, коли посадова особа правоохоронних органів, статус якої врегульовано іноземним законодавством, інтегрована з посадовими особами держави, що виконує роль радника чи консультанта або роль підтримки, заснованої на наданні технічної допомоги приймаючій державі.

Інтегровані команди зазвичай розміщуються спільно. В разі створення інтегрованої пасивної команди це відбувається на основі або національного законодавства, що дає змогу призначити іноземну посадову особу, або угоди про технічну допомогу [7, с. 10–11].

До складу ж активної слідчої групи входять співробітники з іншої юрисдикції, котрі здатні здійснювати рівнозначні повноваження або в повному обсязі, або частково під контролем приймаючої держави на території або в юрисдикції, у якій працює слідча група [3, с. 2].

Досліджуючи окреслене питання, маємо наголосити на тому, що зі швидким розвитком способів і засобів вчинення міжнародних кримінальних правопорушень та збільшенням їх кількості інтегрована активна модель спільних розслідувань є доволі дієвим механізмом із притягнення винних до кримінальної відповідальності. Втім, для ефективного впровадження цієї моделі необхідно на рівні національного законодавства викласти наведені положення в окремо прийнятному нормативному акті або внести відповідні зміни до чинного КПК України. Щодо цього Робоча група з питань міжнародного співробітництва конференції учасників Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 12 травня 2020 р. в пункті 43 влучно зазначає, що для досягнення цілей застосування комплексної/активної моделі, можливо, буде потрібно ввести нормативні положення для врегулювання таких питань, як рівнозначність повноважень посадових осіб іноземних правоохоронних органів; керівництво операціями та тих, хто їх здійснюватиме; збирання доказів посадовими особами іноземних правоохоронних органів (особливо із застосуванням засобів примусу) та їх подальша допустимість у ході будь-якого судочинства; можливість для будь-якого члена групи збирати докази у своїй країні без необхідності направляти офіційне прохання про взаємну правову допомогу; цивільно-правова і кримінальна відповідальність посадових осіб іноземних правоохоронних органів; обмін оперативною інформацією, контроль над такою інформацією після обміну нею [3, с. 10–11].

Контекстно доцільно зазначити, що, відповідно до чинного законодавства України, стаття, присвячена створенню та діяльності спільних слідчих груп, знаходиться у главі «Міжнародна правова допомога», проте з аналізу міжнародних договорів і довідкових документів ООН та ЄС вбачається, що така ситуація є не зовсім коректною. Це питання розкривається у наведених документах через призму переваг створення ССГ.

Так, передбачається, що хоча взаємна правова допомога здатна істотно полегшити розслідування та кримінальне переслідування у справах, пов'язаних із транснаціональною організованою злочинністю, проте більш тісне співробітництво у вигляді спільних розслідувань може виявитися ефективнішим, особливо у складних справах. Досвід показує, що тоді, коли держава розслідує злочин із транскордонною складовою частиною, особливо пов'язаний із транснаціональною організованою злочинністю, або коли очевидна інша користь від координації дій, розслідування вирає від участі в ньому компетентних органів інших держав, у яких виявляються зв'язки з розслідуваним злочинцем [3, с. 12].

Підкреслимо, що основними перевагами ССГ є полегшення обміну інформацією (в рамках спільної слідчої групи можна набагато швидше обмінюватися інформацією, як формально, так і неформально) і можливість діяти на її основі негайно; скорочення кількості листів-запитів та роз-

ширення співпраці судових органів [25, с. 42]. До того ж ССГ дає своїм членам можливість обмінюватися інформацією один з одним без офіційного запиту про взаємну правову допомогу [5, с. 14]; безпосередньо запитувати слідчі заходи між членами групи, що дає змогу обійтися без судових доручень. Це також стосується прохань про вжиття примусових заходів; здатності до координації зусиль на місці та неформального обміну спеціалізованими знаннями [5, с. 16]. При цьому важливо відзначити, що ССГ не впливають на застосування національного законодавства [5, с. 14].

Згідно з третім звітом Євроюсту про оцінювання ССГ (березень, 2020 р.), члени ССГ підтвердили, що без співпраці всередині ССГ вони не змогли б ліквідувати організовану групу чи злочинну організацію та досягли б лише часткового результату, заарештувавши деяких її членів. Співробітництво, засноване тільки на судовому дорученні, стало б неможливим, оскільки багато роботи повинно було бути зроблено саме на місцях, а ефективний та швидкий обмін інформацією мав вирішальне значення. Спостереження було ключовим у цій справі, оскільки підозрювані не користувалися телефонами або комп'ютерами, а співпраця в ССГ була необхідною для відстеження розвитку подій і координації стратегій слідства та прокуратури. Кілька ССГ особливо відзначили переваги такої співпраці у швидкому, прямому й ефективному обміні інформацією, що дає змогу проводити розслідування набагато швидше й ефективніше, адже залишатися в мережі і знати, що відбувається зараз в іншій державі, було б неможливим без ССГ [4, с. 14].

Однією зі значущих переваг спільних розслідувань є можливість результативно обійти обтяжливі процедури, прописані в договорах про надання взаємної правової допомоги, оскільки члени слідчої групи, які діють в іноземній державі, можуть безпосередньо звертатися до відповідних органів своєї країни з проханням провести необхідні слідчі заходи. Це має принципове значення, оскільки зазначені органи будуть зобов'язані вжити необхідних заходів на умовах, що застосовувалися б у разі надходження аналогічного прохання в рамках внутрішнього розслідування. Крім того, спільні розслідування мають додаткову користь і переваги. Так, вони дають змогу безпосередньо збирати інформацію, докази та обмінюватися ними без необхідності вдаватися до традиційних механізмів надання взаємної правової допомоги. Для передачі інформації та доказів, зібраних відповідно до законодавства держави, в якій працює група, потрібна лише угода про створення спільних слідчих органів або ССГ [3, с. 12].

Висновки. Проаналізувавши різні аспекти процедури організації спільних розслідувань, можемо констатувати, що існують дві форми спільних розслідувань, такі як спільні паралельні розслідування, де уповноважені органи взаємодіють у порядку взаємної правової допомоги; спільні слідчі групи, що створюються на підставі угоди в кожному конкретному випадку відповідно до конкретної мети та можуть існувати у вигляді двох моделей, а саме активної і пасивної. Зі змісту положень вивчених документів можна виділити ознаки спільної слідчої групи. Отже, це міжнародна група, створена на підставі угоди між двома або більше державами, діяльність якої триває протягом установленого строку і має визначену спільну мету.

Продовжуючи міркування у заданому напрямі, відзначаємо, що з огляду на правову природу цієї форми спільних розслідувань доцільно внести зміни до КПК України, а саме виключити статтю 571 КПК із структури глави «Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій» і розмістити її у главі «Загальні засади міжнародного співробітництва», адже метою використання цього інструменту є швидка координація діяльності уповноважених органів двох та більше держав в обхід використання процедури надання/отримання міжнародної правової допомоги, яка є доволі довготривалою та обтяжливою формою міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. На нашу думку, також доречним буде запропонувати власне визначення поняття ССГ, за яким «спільна слідча група – це міжнародна група, створена компетентними органами України, з одного боку, та компетентними органами однієї або декількох іноземних держав, з іншого боку, на підставі угоди, відповідно до спільної мети та визначеного строку діяльності для проведення розслідування кримінальних правопорушень в одній або декількох Сторонах».

Список використаних джерел:

1. Буланче Р. Совместные следственные группы. *Per Concordiam: журнал по проблемам безопасности и обороны Европы*. 2016. Т. 7. № 3. С. 18–23. URL: https://globalnetplatform.org/system/files/per_concordiam_v7n3_rus.pdf (дата звернення: 10.12.2021).
2. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом Австралії, Урядом Королівства Бельгія, Урядом Малайзії, Урядом Королівства Нідерландів та Урядом України щодо політичної підтримки кримінального переслідування винних у збитті літака рейсу MH17 17 липня 2014 року від

20 вересня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/036_001-17%23Text#Text (дата звернення: 30.11.2021).

3. Рабочая группа по вопросам международного сотрудничества. Использование и роль совместных следственных органов в борьбе с транснациональной организованной преступностью. *Конференция участников Конвенции Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности*. 2020. URL: https://www.unodc.org/documents/treaties/International_Cooperation_2021/CTOC-COP-WG3-2020-2/CTOC_COP_WG.3_2020_2_R.pdf (дата звернення: 05.12.2021).

4. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation and JITs Network. Third JIT Evaluation Report (Evaluations received between: November 2017 and November 2019) of March 2020. URL: https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/2020-05/2020-03_3rd-JITs-Evaluation-Report_EN.pdf (дата звернення: 01.12.2021).

5. European Committee on Crime Problems and Committee of Experts on the Operation of European Conventions on Co-Operation in Criminal Matters. Model Request Form for Mutual Assistance in Criminal Matters. 2015. URL: <https://rm.coe.int/pc-ocmod-2014-10rev6modelrequestformformla/1680997dd1> (дата звернення: 07.12.2021).

6. General Secretariat of the Council of the European Union. Joint Investigation Teams Practical Guide. Document No. 6128/1/17 REV 1 JAI 102 COPEN 37 GENVAL 10 EUROJUST 22 ENFOPOL 59 ENFOCUSTOM 31 of 8 February 2017. URL: <https://db.eurocrim.org/db/en/doc/2672.pdf> (дата звернення: 02.12.2021).

7. Draft by Informal Expert Working Group on Joint Investigations: Conclusions and Recommendations. *Conference of the Parties to the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. 2008. URL: <https://www.unodc.org/documents/treaties/COP2008/crp5.pdf> (дата звернення: 09.12.2021).

8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_096 (дата звернення: 07.12.2021).

9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 08.12.2021).

10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 03.12.2021).

11. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 8 листопада 2001 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_518 (дата звернення: 02.12.2021).

12. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних сімейних та кримінальних справах від 7 жовтня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_619#Text (дата звернення: 05.12.2021).

13. Police Cooperation Convention for Southeast Europe of 05.05.2006. URL: <https://www.rcc.int/download/docs/SEE%20Police%20Cooperation%20Convention%20050506.pdf/ab90cbcc9b994289f050bb5c8c1d9047> (дата звернення: 02.12.2021).

14. Рамкова угода про співробітництво між державами-учасниками МЕРКОСУР і асоційованими державами в справі щодо створення спільних слідчих груп від 2 серпня 2010 р. URL: http://www.sice.oas.org/trade/mrcsrs/decisions/DEC2210_p.pdf (дата звернення: 07.12.2021).

15. Конвенція про взаємодопомогу в кримінальних справах між державами-членами Європейського Союзу від 29 травня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_238#Text (дата звернення: 03.12.2021).

16. Council Framework Decision on joint investigation teams of 13.06.2002. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2002:162:FULL&from=FR> (дата звернення: 06.12.2021).

17. Agreement on mutual legal assistance between the European Union and the United States of America of 25.06.2003. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:2003A0719\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:2003A0719(02)&from=EN) (дата звернення: 05.12.2021).

18. Agreement between the European Union and the Republic of Iceland and the Kingdom of Norway on the application of certain provisions of the Convention of 29 May 2000 on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union and the 2001 Protocol thereto of 19.12.2003. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22004A0129%2801%29> (дата звернення: 02.12.2021).

19. Рішення Ради Європейського Союзу про створення Євроюсту від 28 лютого 2002 р. URL: <https://eulaw.edu.ru/spisok-dokumentov-po-pravu-evropejskogo-soyuza/reshenie-soveta-sozdani-eyvroyust-v-tselyah-usileniya-borby-s-tyazhkoj-prestupnostyu-perevod-chetverikova-a-o> (дата звернення: 07.12.2021).

20. Документ Ради Європейського Союзу про пропозицію щодо призначення національних експертів щодо спільних слідчих груп від 8 липня 2005 р. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11037-2005-INIT/en/pdf> (дата звернення: 05.12.2021).

21. Council Recommendation on a model agreement for setting up a joint investigation team (JIT) of 08.05.2003. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9154f703-ccf4-41ff-9c27-96e9a94a9c3b> (дата звернення: 02.12.2021).

22. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 05.12.2021).

23. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 07.12.2021).

24. Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва : Наказ Генеральної прокуратури України від 18 вересня 2015 р. № 223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0223900-15#Text> (дата звернення: 02.12.2021).

25. United Nation Office on Drugs and Crime. Trafficking in Persons & Smuggling of Migrants: Guidelines on International Cooperation. 2010. URL: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/UNODC%20Trafficking%20in%20Persons%20and%20Smuggling%20of%20Migrants%20Guidelines.pdf> (дата звернення: 03.12.2021).

УДК 343.982

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.1.23>

ФОМЕНКО М.О.

СУТНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

THE ESSENCE OF INTERACTION OF INVESTIGATIVE AND OPERATIONAL DIVISIONS IN THE CONTEXT OF MODERN RESEARCH

Висвітлено актуальні теоретичні, правові та організаційні питання взаємодії слідчого з оперативними працівниками, іншими підрозділами під час здійснення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні. Розглянуто проблеми питання, пов'язані з особливостями взаємодії слідчих зі співробітниками оперативних підрозділів, обґрунтовано значущість взаємодії слідчих підрозділів з іншими суб'єктами кримінального провадження. Проаналізовано та узагальнено наявні наукові підходи до розуміння сутності загального поняття взаємодії та взаємодії слідчих органів зокрема.

Досліджено нормативно-правове підґрунтя діяльності слідчих та оперативних підрозділів для організації взаємодії, визначено основні принципи їх взаємодії. Розглянуто зміст взаємодії, який виражається в безпосередній практичній допомозі як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру.

Стаття присвячена сучасному стану взаємодії досудового розслідування з оперативними підрозділами, що зумовлюється динамічним оновленням кримінального процесуального законодавства та інтеграцією українського законодавства у законодавство Європи. Висвітлено проблемні питання взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, а також розмежування повноважень слідчого та оперативних підрозділів.